4° ANNEE - Nº 54 1er Août 1931 Rédaction et Administration 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10°)

Téléphone : NORD 57-82

LE FOYER

Organe des Arméniens Réfugiés en France PARAISSANT UNE FOIS PAR MOIS

Directeur: H. D. NERSESSIAN - MASSIS

ABONNEMENTS (France et Etranger) Spécial: 100 frs. par an

Populaire: 25 frs. par an

Le Numéro 2 Frs. (en France, aux Colonies et dans les pays sous mandat

EN SYRIE

D'après les renseignements fournis à la dernière session (1e, 2 et 3 juillet) de l'Office International Nansen à Genève, la Société des Nations, d'accord avec le Haut-Commissariat de France aux Etats du Levant, continuera à s'occuper de l'œuvre de l'établissement des réfugiés arméniens de Syrie jusqu'au 31 décembre 1933, date à laquelle on pense que cette entreprise humanitaire sera heureusement achevée par l'installation urbaine des 3000 familles arméniennes qui sont encore dans les camps, principalement dans ceux d'Alep et de Beyrouth.

Au début de l'œuvre, on calculait qu'il y avait approximativement 40,000 réfugiés qui avaient besoin d'une assistance pour mettre le pied à l'étrier et gagner leur vie par leurs propres moyens. Environ 15,000 sont déjà établis dans les installations urbaines (Beyrouth, Alep, Alexandrette, Damas et Kirik-Khan-ville) et les colonies agricoles (Sooug-Sou, Haïachène, Abdal Heuyuk, Nor-Zeitoun, Kirik-Khan-Campagne, Massyaf et Bey-Seki), et, ainsi que nous venons de le dire, 15,000 encore restent à être pourvus. Les autres, environ 10,000, n'ont pas attendu les secours, et ont quitté les camps pour s'établir un peu partout par leurs ressources personnelles. Il est juste de signaler du reste que l'aide de la Société des Nations n'a été que partielle aux réfugiés déjà établis, qui ont fourni une bonne partie des sommes nécessaires à leur établissement.

L'œuvre a reçu jusqu'à présent une somme de 10,000,000 de francs en chiffre rond; 3 millions de francs de l'Etat du Grand Liban, 3 millions du Gouvernement Français, 2,100,000 du Comité Britannique Unifié, 375,000 de l'Association du Proche-Orient (Near East Relief et organisations philarméniennes), 375,000 prêt du Fonds spécial du Dr Nansen, 220,000 frs. de l'Union générale arménienne de Bienfaisance, 200,000 sur la part arménienne du Fonds des Timbres Nansen, 200,000 frs. prêt du Gouvernement Syrien, 187,000 frs. prêt de Miss Roberts, 25,000 frs. don du Gouvernement du Luxembourg, 25,000 frs. don du Noël Buxton Fund etc.

On estime qu'on a encore besoin de 6,000,000 de francs pour achever l'œuvre. L'Office International Nansen a aujourd'hui en caisse, pour ce compte, à peu près 1,800,000 francs, et les organisations britanniques tiennent à sa disposition une somme de 500,000 francs. D'autre part, les réfugiés installes ayant déjà commencé à rembourser régulièrement les avances qui leur ont été faites, on prévoit une rentrée de 1,500,000 frs. en 1932 et 33 sous ce chapitre. Pour le reste, on compte sur la part arménienne des Timbres Nansen, sur le produit éventuel du Fonds Commémoratif Nansen, mais surtout sur une contribution de l'Union générale arménienne de Bienfaisance jusqu'à concurrence de 1,250,000 frs.

Nous sommes heureux d'apprendre que cette grande organisation arménienne a pris en très sérieuse considération cette affaire et que son éminent président, M. C. Gulbenkian, s'en occupe avec cet esprit patriotique et compréhensif qui l'a amené à prendre en main les rênes de l'Union. M. Gulbenkian s'est abouché avec M. Max Huber, et l'a assuré de son plus efficace concours. Nous ne doutons pas que sous la forte impulsion de son président, qui apporte sa large contribution personnelle, l'Union sera à même d'assurer à l'Office International Nansen les moyens d'achever la belle œuvre entreprise en Syrie et de permettre ainsi à tous les réfugiés d'entrer dans la vie normale du pays, à laquelle ils ont apporté leur amour du travail, leurs qualités constructives et leurs connaissances profes-

Ce ne sont pas de vains mots. Des témoins impartiaux sionnelles. confirment que si Beyrouth, par exemple, a pu, en dix ans, subir une transformation prodigieuse et est en train de devenir une des plus belles villes de l'Orient, c'est en grande partie grâce à la main d'œuvre arménienne, recherchée par les entrepreneurs. D'autre part, les colons arméniens établis dans les installations agricoles du nord de la Syrie ont planté jusqu'à Présent plus de 3 millions d'arbres, principalement des peupliers, et seront à même, dans quelque dix ans, de fournir des bois de construction et de chauffage à cette région, totalement déboisée sous la domination turque. Des esprits étroits parmi les nationalistes de Syrie veulent voir en nous un élément dont le développement nuit aux intérêts de l'indigène. Les deux exemples que nous venons de citer entre tant d'autres, prouvent que les réfugiés arméniens ont créé et continuent à créer des richesses dont profite le pays en général. Reconnaissants à l'hospitalité que le pays et l'Etat mandataire leur ont offerte, les Arméniens continuent en Syrie leur rôle historique en Orient: faire œuvre de civilisation, de progrès et de culture par un travail assidu. Als n'enlèvent rien aux ressources du pays, ils y ajoutent dans mesure extrême de leurs facultés physiques et intellectuelles.

M. N. IORGA ET LES ARMÉNIENS

A l'occasion du 60e anniversaire de M. N. Iorga, président du Con-seil des ministres de la Roumanie, de nombreuses organisations arméniennes se sont empressées de lui adresser leurs plus cordiales félicitations, entre autres le Patriarcat arménien de Jérusalem.

Le Comité Central des Réfugiés arméniens a envoyé au grand savant et homme d'Etat roumain la dépêche

Comité Central des Réfugiés armé-niens réuni aujourd'hui vous envoie chaleureuses félicitations pour anniversaire, exprime son admiration pour œuvre magnifique grand patriote roumain et profonde gratitude pour noble amitié témoignée envers notre

M. lorga a répondu:

Très touché de vos félicitations, je souhaite moi-même à votre noble nation une ère de liberté.

En réponse aux félicitations de M. G. Sinapian, conservateur de la Bi-bliothèque Boghos Nubar de l'Union générale arménienne de Bienfaisance à Paris, M. lorga a écrit la lettre

Vos bons souhaits m'ont rappelé les heures si agréables pendant lesquelles, dans votre Maison si hospitalière, j'ai pu parler à un public choisi, appartenant à une des plus nobles nations, de mes souvenirs et de mes études concernant ses membres d'aujourd'hui et de jadis.

Croyez moi, Monsieur le Conservateur, votre bien dévoué.

NICOLAS IORGA

LE FOYER FRANCAIS

Dans la soirée du samedi 25 juillet a eu lieu, à la mairie du 13° arrondissement, la distribution des diplômes et des récompenses des étrangers adultes qui suivent les cours du Foyer Français». M. Paul Fleurot, conseiller municipal, ancien président du Conseil général de la Seine, présidait, entouré de ses dévoués collaborateurs : M. M. René Lisbonne, secrétaire général du Conseil d'administration du Foyer Français, E. Mossé, directeur des cours de la région parisienne, et L. Vigne, directeur des services.

M. Fleurot, qui, comme viceprésident du Foyer Français, travaille depuis des années au développement et à l'expansion de cette œuvre éminemment utile et a maintes fois présidé aux séances de distributton des prix, releva, dans un éloquent discours, que la loi de l'instruction obligatoire, dont on a célébré cette année le cinquantenaire, impose à la France le même devoir envers les étrangers qui résident dans ce pays. La France les considère comme ses enfants adoptifs et tient à ce qu'eux aussi profitent des bienfaits de l'instruction. Plus de 4000 adultes étrangers profitent aujourd'hui des cours gratuits de français établis par le Foyer.

M. M. Mossé et Vigne procédèrent ensuite à la distribution de 300 diplômes et de 80 prix à des élèves des deux sexes qui ont suivi régulièrement les cours du Foyer. Une quinzaine d'Arméniens ont reçu des diplômes, et quatre autres, M. M. Agonayan, Krikor, Agopian et Haroutunian ont eu des prix.

Disons à ce propos que depuis la création du Foyer en 1924, le nombre des auditeurs arméniens a été de 353 pour Paris et de 183 pour la province, soit en tout 536.

La Direction des Services du Foyer Français fait savoir que des cours gratuits de langue française continueront à fonctionner pendant les vacances, au 4° arrondissement: 6, rue des Hospitalières Saint-Gervais, (cours élémentaire, moyen et supérieur), le lundi et le jeudi; et au 20° arrondissement: 51, rue Ramponneau, (cours élémentaire et moyen) le mardi et le jeudi ; cours supérieur le lundi et le mercredi.

LE COMITÉ DE PROPAGANDE

Sur l'aimable invitation de M. R.-A. Olchanski, vice-président du Foyer français, une délégation du Comité de propagande pour la naturalisation des Arméniens résidant en France lui a fait une visite le 21 juillet dernier pour expliquer le but poursuivi par le Comité et établir les modalités d'une cordiale collaboration avec le Foyer Français.

M. Olchanski, qui s'intéresse avec zèle et dévouement à tout effort tendant au rayonnement de la culture française, a fait un accueil des plus bienveillants à la délégation arménienne, et, constatant que les buts des deux organisations sont similaires, l'a assurée de leur pleine et entière collaboration. Il a déclaré que le Fover Français était ouvert devant tout le monde, et partout où le Comité pourrait réunir quelques dizaines d'auditeurs arméniens, soit à Paris, soit en province, le Fover était prêt à ouvrir des cours de français. Comme on le sait, ces cours sont entièrement gratuits et ont lieu le soir, dans les écoles communales. Pour faire les arrangements nécessaires en vue de la création de cours pour les Arméniens au mois d'octobre, M. Olchanski a mis la délégation en rapport avec M. L. Vigne, directeur des services du Foyer.

Quant aux formalités inhérentes aux demandes de naturalisation, M. Olchanski a présenté la délégation à M. le Commandant Voitoux, directeur honoraire des services du Foyer Français, qui a bien voulu promettre d'assister le Comité dans ses démarches.

La délégation, très touchée du bienveillant accueil de M. Olchanski, lui a exprimé ses remerciements et sa gratitude.

Le Comité s'est déjà mis à l'œuvre pour l'organisation des cours du soir. Il a déjà trouvé une trentaine d'auditeurs à Alfortville, où habitent un grand nombre d'Arméniens, et l'on fait les arrangements nécessaires pour que les cours commencent à la rentrée. Le Comité va continuer son effort dans ce

POUR LE DJEBEL MOUSSA SOUSCRIPTION DU SOUVENIR

Le comité d'honneur et de patronage est composé comme suit : Général Brémond, Vicomte Benoistd'Azy, ex-commandant du Jauréguiberry, Capitaine de vaisseau Vergos, ex-commandant du Desaix, Archag Tchobanian, Tigrane Gamsaragan, Charles-Diran Tékéian, trésorier.

Des feuilles de souscription seront adressées dès les premiers jours d'Août à tous ceux qui en feront la demande. Il est rappelé que les souscriptions doivent être envoyées à M. Ch. D. Tékéian, rue d'Arcole 6, Marseille. Tous les dons seront reçus avec reconnaissance. Les listes de souscription seront scellées sous la pierre au Mont Moussa même, et des souvenirs de l'industrie locale seront distribués à ceux de nos amis qui nous auront le plus activement aidés. Notre œuvre n'a rien de politique, elle n'a qu'un but : perpétuer le souvenir du sauvetage des Arméniens du Djebel Moussa par l'escadre française et payer une dette de reconnaissance à la mémoire de ces braves

L'élan est donné; il faut continuer

le mouvement. Avant l'ouverture officielle de la souscription, j'ai déjà recu les sommes suivantes: Vicomte Benoist d'Azy 500 francs, D. Kélékian Khan 400, Anonyme (Lausanne) 1000, H. Nersessian-Massis, directeur du Foyer 100, M. Manoukian, président de l'Associatin des Volontaires Arméniens 100 et A. Sarafian, secretaire général, 100, M Varandian 25, Mme Chékib-bey Hokédouni 100, Mlle Zoé de Boué 50, Docteur Charayan 50, Mme Boilly 25, M. H. Darayan 50, Mlle Derparseghian 50, M. Georges Sarafian 20, M. Z. Varbédian 100, M. Sémerdjian 20, M. Terzian 20, M. Djermakian 20, Mme Sarkis 200.

Merci et à l'œuvre. La première liste sera publiée le 30 août dans la presse et la souscription sera close en octobre.

CHARLES-DIRAN TEREIAN

L'ART BYZANTIN

L'Exposition de l'Art Byzantin, ouverte au Musée des Arts Décoratifs le 8 mai, s'est fermée le 9 juillet dernier. D'aucuns se sont étonnés de constater que l'art arménien y était pour ainsi dire absent, si on excepte un manuscrit de Cilicie, du milieu du XIIIº siècle, prêté par Hachette, et des photographies se rapportant à l'architecture arménienne, réunies dans cinq cadres, toutes prêtées par M. Baltrusaïtis, l'auteur des Etudes sur l'art médiéval en Géorgie et en Arménie, tandis que près de vingt cadres se rapportaient à la Géorgie, exposées par ce même savant et un Géorgien, M. Takaïchvili. Cette représentation très restreinte et imparfaite de l'architecture arménienne reste incompréhensible. Pourquoi n'avoir pas présenté, par exemple, les planches en couleurs de monuments arméniens, reproduites dans la Revue des Etudes arméniennes aux frais de Boghos Nubar pacha, qui auraient été du meilleur effet, d'autant plus qu'on n'a vu à l'Exposition aucune photo de ces chapelles ou églises aux lignes pures et harmonieuses qui sont la gloire de notre vieille architecture.

Le catalogue de l'Exposition parlait aux pages 186 et 187 du Centre d'Etudes arméniennes et géorgiennes de l'Institut d'Art et d'Archéologie de Paris et de l'origine des photographies exposées, avec des détails concernant en grande partie la Géorgie.

L'INSTINCT DE LA RACE

III

Dans notre promenade à travers ces agglomérations, faisons une courte halte, sur notre chemin, à Sainte-Marguerite où quelques familles arméniennes sont venues se fixer en 1925 et où l'on compte actuellement une centaine de maisons construites par des Arméniens sur les terres de a Campagne Ripert et les terrains bordant le boulevard Ulysse Gras.

Ces habitations abritent 500 Arméniens environ dont 120 des enfants des deux sexes fréquentant l'école maternelle de l'endroit, installée dans la chapelle, due elle-même à l'esprit d'initiative de cette population qui, non contente de l'avoir construite de ses deniers, pourvoit aussi aux dépenses aussi bien de l'école que de la chapelle.

Le village compte 4 épiciers, 1 boulanger, 4 bouchers et un chauffeur de taxi.

Une mention spéciale est tout indiquée pour la fanfare de 22 instruments que ces gens ont pu se créer pour égayer leurs loisirs.

Un peu plus loin, vers Marseille, c'est le lotissement de la Pugette,

d'une création plus récente et composé de 32 lots, dont 30 sont construits, 23 appartenant à des Armé-niens et 7 à des Français.

L'on peut y signaler spécialement trois grandes bâtisses alignées, d'un aspect imposant, dont la première contient un atelier de chaussures; la 2me est construite pour servir de logement a une famille de sept frères et sœurs ayant chacun son chez-soi, épouse, epoux et enfants: une espèce de vie patriarcale; et la dernière, de grands magasins d'alimentation et de boulangerie. D'autres jolis bâtiments n'y manquent pas.

Et maintenant, faisons un grand crochet pour nous rendre en dernier lieu à Saint-Jérôme, qui forme au milieu de La Rose, de Merlan, de N.-D. de Consolation et de Sainte-Mitre, un point central.

Saint-Jérôme a un aspect coquet, très réjouissant, dans une riante vallée. La première maison arménienne y a été construite le 1er Juin 1925. On en compte déja 82 à l'heure actuelle, parmi 4-5 appartenant à des

Ces 82 maisont abritent 200 familles composées de 900 âmes dont 300 hommes, 450 femmes et jeunes filles et 150 enfants de 1-12 ans des deux sexes.

A l'instar de St. Loup et de Ste. Marguerite, les Arméniens de St. Jérôme aussi ont construit leur chapelle devant leur servir en même temps de creche.

Depuis six ans que cette agglomération s'est formée, St. Jerôme n'a enregistré que 22 morts, tandis que le nombre des naissances se monte, en moyenne, à 4 par mois.

Le terrain y coûtait les premiers temps Frs. 10-15 le m2. En 1926, on payait déja le double, et aujourd'hui on n'en obtiendrait pas à moins de 45-50 francs.

Les ateliers de tapis d'Orient de la Compagnie France - Orient se trouvent à proximité de St. Jérôme et fournissaient du travail à plusieurs familles, mais elle s'est ressentie elle aussi du malaise général du commerce et les tisseuses de tapis ne sont plus aussi nombreuses que par le passé dans ces ateliers.

Nous terminons ici notre promenade, en assurant le lecteur que l'aspect de ces agglomérations arméniennes est partout le même: agréable, rejouissant et plein de promesses pour l'avenir.

Marseille Z. CAVEZ

AUX PORTES D'ALEP

Sœur Hedwige Bull rend compte dans le Levant, organe de l'Action chrétienne en Orient, de la construction d'un nouveau quartier arménien aux portes d'Alep:

«Avec le printemps, les réfugiés du Camp d'Alep ont eu du travail en masse, - ayant commencé à construire. - Ce matin très tôt je me suis rendue au chantier, en dehors de la ville - quelle animation! une vraie fourmilère! Aucun décret gouvernemental n'a ordonné cette fois la démolition des baraques, mais on dirait que les premiers essais d'il y a deux ans en ont encouragé d'autres à suivre l'exemple de ceux qui à cette époque furent contraints de bâtir. Des terrains assez considérables ont été acquis et quelques centaines de familles ont entrepris avec plus ou moins d'argent en poche la construction d'une maisonnette. Ce fut une vraie joie pour moi de les observer. Partout des visages heureux - c'était l'espoir qui les animait.

Les constructions en pierres sont déjà achevées; elles appartiennent à des familles de la ville qui ne pouvaient plus payer les loyers excessivement chers et qui ont préféré s'établir ici. Puis il v a des maisonnettes plus modestes en petites pier-res ou même en tuiles de terre, ce qu'on appelle le «kerpitche».

«On travaille très vite ici. D'abord on creuse le puits pour avoir de l'eau : on passe au tamis la terre et on en fait le mortier; ce qui reste donne le kerpitche. De la paille hachée suffit pour consolider les tuiles qui séchent au soleil, et quand elles sont cuites à point, l'on construit - et tous sont heureux. Les femmes, les enfants participent au travail - c'était délicieux à voir. Ceux qui travaillent comme manœuvres se réjouissent d'avoir un gagne-pain, et peutêtre aussi à l'idée que l'année suivante, qui sait? leur tour viendra de construire leur propre maison.»

Le grand souci de ces bâtisseurs est la question des poutres pour leurs maisonnettes. Cela coûte cher, 300 à 400 francs. Heureusement, l'Action chrétienne vient en aide aux plus nécessiteux.

Tous les yeux, dans le grand camp des réfugiés, sont tournés vers cette colonie arménienne qui est en train de se créer. Un immense désir de posséder des logements plus dignes d'eux s'est éveillé en eux. On est touché de voir la foi qui les anime; souvent ils commencent à construire avec très peu d'argent en poche. Et Sœur Bull cite le cas émouvant d'un tracarand arménien et de sa femme, durement et réussi

à économiser une livre-or. C'est avec cette petite réserve qu'ils ont commencé à bâtir!

Une veuve arménienne, Lucia Manouguian, que l'Action chrétienne a aidée à bâtir sa maison, a adressé la lettre suivante à M. Berron;

«... Un mot au sujet de notre maison. Je ne savais pas où loger quand mon mari mourut, et son frère me donna une petite baraque que j'habite avec mes cinq enfants. La nuit nous nous couchons à terre, serrés les uns contre les autres, car nous avons à peine de la place pour nous étendre. Mais maintenant nous avons commencé à bâtir une maisonnette, et c'est grâce à vous, chers amis, qui nous avez aidés. Je remercie de tout cœur ceux qui ont envoyé cet argent. Que Dieu vous accorde les demeures qui ne sont pas faites de main d'homme! Jean 14, 2.»

Mme L. Manouguian est la fidèle aide de ménage de sœur Hedwige.

LA TURQUIE ACTUELLE

La Revue de Paris a publié (1-4-31) un article de M. Lucien de Vissec, intitulé La Turquie et les minorités, où l'auteur montre la situation actuelle du pays après le départ ou l'amoindrissement des minorités. Nous ne voulons pas nous donner la peine de relever les lieuxcommuns, les inexactitudes et les contresens dont l'article est émaillé. L'auteur a cru devoir nous répéter les anectodes stupides concernant les Juifs, les Grecs et les Arméniens, il croit que le Traité de Sèvres attribuait Constantinople aux Grecs, et après avoir rendu hommage à la probilé et au dévouement parfaits des fonctionnaires tures, il constate, sans broncher, que depuis le plus petit employé jusqu'aux ministres, tiraient et tirent loujours profit de leurs fonctions. Passons.

Là où M, de Vissec a pu voir de ses propres yeux, il apporte un témoignage précieux sur l'état lamentable du pays. Voici, sous se rap-port, quelques extraits caractéristiques de son article:

... Les Turcs ont-ils su remplir les vides qui se sont formés? Pleins d'assurance, ne doutant de rien, ils répondraient tous sans hésiter qu'ils sont capables de faire ce que faisaient les minorités. Mais quelle est l'opinion des milieux qui vivent en contact avec eux? Les mesures prises en leur faveur ne manquèrent pas d'être sévèrement critiquées. On sehe montre généralement sceptique sur la valeur des services qu'ils peuvent rendre comme emplovés. C'est à contre-cœur que le directeur d'une société concessionnaire se soumet à l'obligation de faire appel à eux, surtout dans les hauts postes. Si d'une part il déplore de ne pouvoir donner la préférence à ses compatriotes, à cause de leurs plus grandes capacités, il doit d'autre part subir la surveillance tracassière d'un inspecteur turc, qui, lui, sera toujours porté à prendre la défense du personnel indigène, même quand celui-ci est en défaut.

l'ai eu l'occasion de questionner le propriétaire d'une ferme de grande importance, comme il y en avait avant la guerre dans la région d'Andrinople: « Pourquoi n'avez-vous pas repris votre exploitation? - Il n'y a plus d'ouvriers. Autrefois j'employais des Grecs, des Russes, des Arméniens. - Et les Turcs? - Ils ne savent pas travailler.» Et il me confia qu'il avait l'intention de quitter la Turquie, dès qu'il aurait trouvé à vendre ses terres.

... Je ne m'attendais pas assurément à entendre louer les Turcs dans les milieux qui sont les premiers à souffrir des perturbations présentes. Mais devais-je penser avec les mécontents que la Turquie va droit à la faillite? Les constatations, il est vrai, que l'on recueille soimême, en parcourant le pays, ne portent guère à l'optimisme. La désolation, les ravages de la guerre, tel est le spectacle qu'il nous offre à l'arrivée. Sedd' ul Bahr, Tchanak, Gallipoli, villages qui furent si florissants et ne sont plus que façades chancelantes, masquant des bâtiments en ruines, rives primitivement couvertes de vignes et d'oliviers, et aujourd'hui de tombes à l'infini, coques de

navires émergeant de l'eau dans la position tragique où le combat les a laissées, nous franchissons les Dardanelles avec un serrement de cœur!

Smyrne ne nous donne pas une impression moins émouvante. Vue à distance au fond de l'admirable baie dont elle couvre les flancs, comme elle paraît belle et séduisante! Mais comme elle fend l'âme, lorsque nous approchons et commençons à distinguer, le long de son interminable quai, les murs croulants de ses palais de marbre, de 40,000 foyers détruits, vestiges de l'incendie allumé par les Turcs en 1922, lors de la guerre avec les Grecs. L'arrivee par le train est aussi décevante. Dans les Balkans, d'un bout à l'autre du trajet, nous avons eu sous les yeux la fertilité, et, après la frontière turque, ce ne sont plus que des terres incultes! Des terres incultes, voilà aussi ce que nous ne cessons pas d'apercevoir dans les plaines d'Anatolie, entre Stamboul et Angora, pendant quinze heures de chemin de fer. En Thrace, sur les côtes d'Asie Mineure, les villages n'ont pas repris leur animation d'autrefois. Le commerce reste stagnant. Les Turcs, rapatriés de Grèce, n'ont pas comblé les vides laissés par les Grecs, les uns au nombre de 400,000 seulement et les autres d'un million, non compris ceux qui avaient émigré avant l'échange. Brousse était dans le temps un marché de cocons très florissant, et un centre français de filatures de soie. Avant de s'enfuir, les Grecs ont incendié le quartier qu'ils habitaient. Ce quartier est toujours en ruines. Le commerce de la soie dépérit. Il ne se fait que le quart des affaires qui se traitaient avant la guerre. Les Français vendent leurs filatures. Samsoun, Trébizonde, Kérassounde, tous les ports de la mer Noire, auparavant si prospères souffrent du même marasme que Constantinople. A Erzeroum, ville où se trouvait une riche population darménienne, et qut fut le théâtre d'horribles massacres, les quartiers chrétiens sont restés un amas de décombres, et combien d'autres villes et villages d'Anatolie! Dans nos régions libérées presque toutes les localités se sont reconstituées, et n'offrent plus aucune trace de la guerre. En Turquie, son

image s'est maintenue vivante. Nous trouvons d'habitude autour des grandes villes une banlieue industrieuse et fertile. Mais quelle aridité sur les rives du Bosphore, dans ce cadre splendide! «Ah! si ces terres étaient entre les mains de paysans de Toscane, comme elles changeraient vite d'aspect!» me disait un fasciste italien, en compagnie de qui je faisais route vers Thérapia. L'industrie ne se porte pas mieux que l'agriculture. Sur le Bosphore il y a également des usines abandonnées, avec du matériel rongé par la rouille, les murs écroulés n'abritant plus ce qui en subsiste.

L. DE VISSEC

LES FAIENCIERS ARMÉNIENS A L'EXPOSITION COLONIALE

On sait que récemment, lorsque les Anglais ont voulu faire revivre à Jerusalem, pour les réparations de la Mosquée d'Omar, les fours des anciens potiers, c'est à des faïenciers arméniens de Keutahia, émigrés en Palestine, qu'ils ont dû faire appel.

On peut voir à l'Exposition Coloniale, au Pavillon de la Palestine, notamment des carreaux de revêtement et un mihrab des ateliers Ohannessian, ainsi que des pieces de forme de la maison Karakaschian

Cette céramique, qui par sa technique et son décor se rattache aux faiences d'Asie Mineure des XVIe-XVII siècles et pour quelques pieces à décor animal aux faiences persanes, réalise des qualités de couleur et de dessin qui pourraient être facilement développées.

LE COMITÉ DE PROPAGANDE

Le projet des Statuts du Comité de Propagande pour la naturalisation des Arméniens résidant en France étant définitivement arrêté, va être soumis à l'approbation des autorités compétentes. En voici le texte:

Le nombre des Arméniens réfugiés en France, après les calamités dont ils ont été les victimes, est d'environ 70.000, établis en majeure partie d'une façon définitive, et sans esprit ou possibilité de retour.

Ces Arméniens, à de rares exceptions près, se trouvent légalement sans une nationalité définie.

Il est donc à souhaiter qu'ils ne restent pas indéfiniment des étrangers dans ce pays, où ils ont fondé leurs foyers, et qu'ils deviennent des Citoyens Français, pour régulariser leur situation précaire, accomplir tous leurs devoirs envers le pays qui leur a donné une si noble hospitalité, et pour jouir des avantages que cette qualité leur confère,

Par conséquent, il a été formé, sur l'initiative de l'Association des Anciens Volontaires Arméniens dans l'Armée Française et les personnes dont les noms suivent, agissant ensemble comme fondateurs, un Comité (conformément aux dispositions de la Loi) sous la dénomination de:

COMITÉ DE PROPAGANDE

pour la naturalisation des Arméniens établis en France

ARTICLE 1 .= Le but de ce Comité est :

a) de travailler à l'assimilation des Arméniens établis en France à la culture et à la civilisation françaises, par des publications, des conférences, des cours, etc.;

b) de les inviter à la naturalisation et de les aider à obtenir cette faveur un moment plus tôt, pour être parfaitement en état d'accomplir leur devoir de citoyen;

c) de les exhorter à se conformer strictement aux lois et règlements du pays, en restant toujours un élément d'ordre et de travail, et encourager leur établissement surtout dans l'agriculture. 2.- Le Comité ne poursuit aucun but politique. Son œuvre est purement morale, dictée par un sentiment de reconnaissance des

Arméniens envers la France, seul pays qui a ouvert si largement ses portes devant eux. 3.- Le Comité est affilié à l'Association des Anciens Volontaires Arméniens dans l'Armée Française. Il cultivera en même temps

les meilleures relations et une étroite collaboration avec des organisations françaises et autres qui poursuivent des buts similaires. 4. - Le Comité est composé:

a) de Membres Fondaleurs,

b) de Membres Adhérents.

5.- Les Membres Fondaleurs qui constituent en même temps le Conseil d'Administration, sont les suivants:

M. M. AUGUSTE SABATIER, député de Paris, Président d'Honneur. L'Association des Anciens Volontaires Arméniens dans L'ARMÉE FRANÇAISE, représentée par au moins trois

> CHABANIAN ARSÈNE, Artiste Peintre, Chevalier de la Légion d'Honneur; 96, Avenue des Ternes, Paris.

> DJINDJIAN ARAM, Chef de Clinique à l'Ecole de Chirurgie Dentaire et de Stomatologie de Paris; 56, Rue Lafayette, Paris.

ESMERIAN VAHAN, Négociant, 10 bis Rue Descombes, Paris (17°)

INDJIDJIAN ARAM, Directeur de l'Office des Réfugiés Arméniens de Paris; 55, Rue Félix-Faure, Enghien-

KASSAPIAN JOSEPH, Chimiste, diplômé de la Faculté des Sciences de Nancy, Membre de la Société Chi-mique de France; 13, Rue Félix-Faure, Enghien-

nal franco-arménien « Le Foyer»; 208 bis Rue La-SAMUELIAN HRAND, Publiciste, Licencié en Droit de la Fa-

NERSESSIAN-MASSIS H. D., Editeur, Directeur du Jour-

culté de Paris; 51, Rue Mr le Prince, Paris. Me SRABIAN, Docteur en Droit, Avocat à la Cour; 32, Rue

Fontaine, Paris. TOLAYAN Y. - F., Publiciste, Rédacteur du Journal « Gavroche »; 208 bis Rue Lafayette, Paris.

tion, géreront les affaires du Comité en parfait accord avec le Conseil d'Administration de l'Association des Anciens Volontaires Arméniens dans l'Armée Française. La souscription des Membres Fondateurs est à discrétion. 7.- Les Membres Adhérents sont pris parmi les Arméniens des

6. - Ces Membres Fondateurs, constitués en Conseil d'Administra-

deux sexes résidant en France, dont la parfaite honorabilité et les sentiments de loyauté sont éprouvés et qui acceptent entièrement le programme et les statuts du Comité. Ils n'ont pas une participation dans la gestion des affaires du Comité.

Ils payent une cotisation annuelle de 50 frs. minimum.

8. - Toutefois, le Conseil pourra s'adjoindre, par voie de cooptation, de nouveaux membres pris parmi ses Membres Adhérents, ainsi que des Membres Collaborateurs en province, pour élargir son rayon d'action si le besoin en est ressenti.

9.- Le Conseil pourra aussi choisir et nommer un Comité de Patronage et des Membres d'Honneur parmi les personnes qui voudront bien seconder ses efforts ou l'aider effectivement à la réalisation de son programme.

10,- Le Conseil élit parmi ses membres un Bureau composé d'un président, de deux vice-présidents, d'un secrétaire général, d'un

secrétaire et d'un trésorier. 11.- Le Bureau gère les affaires courantes du Conseil et il le réunit toutes les fois qu'il sera nécessaire, mais au moins une fois

par mois, pour lui donner connaissance des procès-verbaux et les faire approuver. 12.- Le quorum du Conseil est formé par les membres présents. 13 .- Toute pièce émanant du Conseil, pour être valable, doit porter le cachet du Bureau et la signature de deux de ses mem-

bres. Une copie en sera gardée aux archives. 14. - Le Bureau est nommé pour une année et il est rééligible.

15.- Les Recettes du Comité se composent : a) Des souscriptions et des cotisations de ses membres.

b) Des dons qui pourraient lui être faits pour encourager son action.

16.— Les Dépenses comprennent :

a) Les dépenses administratives prévues et ordonnées par le Conseil;

tions, cours, etc., destinés à sa propagande. 17. - Une comptabilité en règle sera tenue, et à la fin de chaque exercice un Commissaire aux comptes, nommé par le Conseil, les

b) Les dépenses éventuelles pour ses conférences, publica-

18. - L'excédent des recettes sera affecté à une œuvre de bienfai-

sance, selon la décision du Conseil. Le Siège du Comité est provisoirement au 208bis Rue La-fayette, dans les bureaux du Journal « Le Foyer » . Il pourra être transféré ailleurs dans Paris, par décision du Conseil.

Nous sommes convaincus qu'un nombre imposant de nos compatriotes s'empresseront de s'inscrire comme membre adhérent du Comité pour lui donner l'autorité nécessaire et pour démontrer leur attachement intégral envers le pays où ils fondé leurs foyers.

POUR LES RÉFUGIÉS

Nous donnons ci-dessous une traduction résumée, tout en lui gardant
son originalité, du décalogue que
M. Totayan, rédacteur du journal
arménien Gavroche paraissant à Paris,
a publié dans un de ses derniers numéros à l'adresse des réfugiés arméniens. M. Tolayan ne manque pas,
depuis cinq ans, de donner, avec
beaucoup de verve et de sagacité, des
conseils de loyauté et de correction à
ses compatrioles émigrés, pour que
leur séjour soit désirable dans les
pays où ils ont trouvé l'hospitalité.—

1.— N'oublie jamais que tu es un hôte et par conséquent tu dois être toujours reconnaissant au pays qui t'a reçu et te garde à l'égal de ses propres enfants, tandis que d'autres pays ont fermé leurs portes à ton nez. T'en souviens-tu?

2.- Si même tu deviens citoyen de ce pays, n'oublie pas que c'est une faveur qu'on t'a accordée, puisqu'ainsi on te permet de jouir des infinis avantages de ce pays, où ni toi, ni ton pere, ni ton grand-pere n'avez eu aucune part. Lorsque tu parcours les Grands Boulevards, ou ru te promènes au Bois, ou même tu prends le Métro, souviens-toi que ni joi, ni tes ancêtres vous ne vous êtes donné aucune peine pour la construction et l'entretien de ces merveilles. Nous sommes des hôtes non-invités au grand festin et nous n'avons même pas mis un brin de persil dans la soupe préparée.

3.— Respecte toujours les lois, les mœurs et les règles de ce pays plus scrupuleusement que les vrais enfants du pays. Tâche d'assimiler la culture de ce pays et de te rendre sympathique, pour qu'on ne te dise pas que tu es un étranger, un métèque.

4.— Ne tâche pas de t'enrichir vite par des moyens louches. Ne tâche pas de nuire au gagne-pain d'autrui et te rendre ainsi indésirable. Pense toujours qu'il faut que l'enfant du pays vive le premier, afin qu'il te permette que tu gagnes aussi ton pain. C'est cela la juste loi générale.

5.- Dans le métro, dans le tram, l'autobus, le train, ne parle pas à haute voix ta langue étrangère. Non seulement parceque c'est inexcusable de parler à haute voix, c'est encore impoli de parler dans un lieu public une langue que les autres ne comprennent pas et cela les ennuie. Qu'est-ce que tu dirais toi-même si dans un restaurant tu entendais parler à ta table et sous tes oreilles le chinois? Tu n'en serais pas enchanté! Ne profite jamais de la distraction des conducteurs des véhicules pour ne pas payer ta place; non seulement c'est un vol, mais tu paveras encore 50 frs. d'amende.

6.— Tâche de t'assimiler, d'apprendre et de parler la langue du pays, mais ne tâche pas d'imiter et de te faire passer pour un vrai français. Non seulement tu n'y réussirais pas, mais encore tu te rendrais ridicule, puisque tu es d'origine étrangère, et tu ne peux pas changer ça d'un jour a l'autre, même si tu es quarante fois naturalisé.

7.— Je t'ai déjà recommandé de faire tout ton devoir envers le pays qui t'a adopté. Tu dois acquitter intégralement tous les impôts sans aucune tricherie. Faut-il ajouter que ton devoir principal est d'accomplir ton service militaire dans le pays qui t'a donné l'hospitalité?

8.— C'est une chose de venir visiter un pays comme simple touriste de passage, et c'est autre chose d'y venir comme émigrant, y vivre, y gagner son pain. N'oublie donc pas que tu es un hôte, et un hôte doit faire tout son possible pour être agréable à ceux qui lui ont donné l'hospitalité, sinon il sera considéré comme indésirable et mis à la porte.

9.— Ne t'occupe jamais de politique; premièrement, tu n'en a pas le droit, et ensuite tu n'y comprends

Ne fais pas la cour aux femmes des autres. Ne vole pas, ne tue pas, ne mens pas, ne trompe pas ton voine mens pas, ne trompe pas ton voisin en profitant de sa bienveillance envers toi. N'émets pas des chèques sans provision, ne fais pas des faillites frauduleuses.

Ne te mêle pas aux querelles des divers partis du pays. Surtout ne lis pas Karl Marx. Si tu veux le faire absolument, prends ton paquet et va-t-en au pays où ses doctrines font

10.— Je pourrais multiplier encore ces avis, mais je te crois assez intelligent pour que tu continues toiligent pour que tu continues toiligent même mes commandements. Je te même mes commandements de le conseille seulement d'encadrer ce déconseille seulement d'encadrer ce deconseille seulement d'encadrer ce deconseille seulement d'encadrer ce deconseille seulement d'encadrer ce deconseille seulement d'encadrer ce de conseille seulement d'encadrer ce de conseille seulement d'encadrer ce de conseille seulement de l'encadrer ce de conseille seulement de conseille seulement de l'encadrer ce de conseille seulement de l'encadrer ce de conseille seulement de conseille seulement de l'encadrer ce de conseille seulement de conseille seulement de l'encadrer ce de conseille seulement de conseille seule

Turquerie ...

Nous reproduisons l'entrefilet suivant de « l'Intransigeant », qui en général ne manque pas de tendresse pour la Turquie Kétendresse pour la Turquie de maliste. C'est une dépêche de

Stamboul:
«La gazette officielle turque a
publié une sommation à un hom-

me mort pour paraître devant la Cour d'appel. La convocation dit notamment:

« A Ahmed bin Osman

« Par suite d'une action in-« tentée contre vous par votre « femme Assimé, par défaut, il a « été établi que vous êtes mort. « Dans le cas où vous auriez une « objection à présenter au ver-« dict, vous avez un droit d'ap-« pel dans la question.»

«Les journaux demandent et la Cour attend une réponse de l'esprit du mort.»

Nouvelles

Au Collège Samuel - Moorat .-La distribution des prix du Collège franco-arménien de Sèvres a eu lieu le 5 juillet dernier sous la présidence de M. Henri Pathé, vice-président de la Chambre des députés, et en présence d'une nombreuse affluence, ou l'on remarquait M.M. Henri Lorin, Edouard Soulier, deputés, le vice-consul d'Italie etc. M. H. Lorin, président du Comité de patronage du collège, dans une de ces allocutions pleines de verve et de bonne humeur dont il a le secret, rendit encore une fois hommage aux solides vertus de la race arménienne et a ses qualités artistiques, dont une belle manifestation a été l'exposition des œuvres de 51 artistes arméniens organisée au Collège. Il releva en même temps la valeur de la partie musicale de la fête, dirigée par M K. Alemchah, lauréat du Conservatoire royal de Milan, dont les œuvres dénotent un talent plein des plus belles promesses. Le cœurdu collège a été très chaleureusement applaudi par l'assistance.

Le Collège a maintenant une salle de spectacles, très artistiquement décoré par M. Lacca, l'artiste bien connu.

Au Liban.— Sur les recettes d'une fête organisée par Mme Ponsot, épouse du Haut - Commissaire de France, une somme de 400 livres syriennes a été relevée pour les œuvres charitables des Arméniens du Liban.

L'Abbé Wetterlé, le grand patriote alsacien, dont les funérailles ont eu lieu à Colmar le 30 juillet, aura sa place dans notre gratitude. Il fut un de ceux qui nous apportèrent généreusement leur concours, à l'armistice, lorsque nous luttions désespérément pour obtenir justice.

Anouche, opéra arménien de Spendiarian, a été traduit en persan et représenté avec succès au théatre Chiri-Khourchid de Tauris, en présence des hauts fonctionnaires et de l'élite de la ville. La presse persane s'exprime avec éloges sur l'œuvre et la représentation.

Tir .- Le championnat de Paris, concours de tir en série fixe organisé par la Société agréée «Le Faisceau», a été tiré dans la galerie de tir Gastine Renette. Notre compatriote M. K. Agathon, le grand champion dont les succès prestigieux ne comptent plus, s'est classé encore une fois premier avec 161 points. Venaient après lui le marquis de Castelbajac avec 153 points, Madame Saleza 153, M. Lapresté et le lieutenant Sarniguet ex æquo 149, M. de Warenghien 148 points etc. Au tir de pistolet au commandement aussi, M. Agathon s'est classé premier avec 29 points, ainsi qu'au révolver à double action, 29 points, ex æquo avec M. Lapresté.

Les étudiants arméniens,- L'Union des Etudiants arméniens de Paris, qui groupe 51 élèves de l'Université et des hautes écoles, avait organisé le 4 juillet dernier, au Pavillon arménien de la Cité Universitaire, un thé en l'honneur de ses membres ayant fini leurs études cette année, et y avait invité les étudiants français habitant ce pavillon. Le secrétaire de l'Union nomma ces heureux qui sont M. M. D. Dervichian, licencié ès sciences; S. Soghoyan, ingénieur des travaux publics; H. Dobadjian et A. Utudjian, Academie commerciale pour les étrangers ; V. Yéretzian, Ecole supérieure de Commerce; S. Dumentz, ingénieur-géomètre; M. Apcarian, chirurgien-dentiste; P. Thomassian,

Après une allocution en français du président de l'Union, M. Dervichian, M. Faure parla au nom des étudiants français et en exprimant ses sentiments de profonde sympathie pour ses camarades arméniens, dit: « De telles amities sont inébranlables.)»

Des chansons, de la musique, des déclamations et des danses donnérent à cette fête une atmosphère de gaîté et de cordiale intimité.

Dans la liste des élèves diplômés cette année de l'Ecole Centrale des Arts et Manufactures de Paris, nous relevons avec plaisir le nom de M. B. Khorassandjian.

Raffi Israëlian ont obtenu cette année à Paris leurs diplômes d'ingénieur-électricien.

Le Levant, organe de l'Action Chrétienne en Orient, publie le budget de 1929-30 de cette organisation philantropique s'occupant exclusivement des réfugiés arméniens. Les recettes ont été: Dons d'Alsace 255,982 fr., de l'Intérieur-47,139, de Hollande 204,415, d'autres pays 27,211, reçu à Alep directement 41,777, autres recettes (ventes, remboursements, etc.) 4598, total 580,822 frs. Les dépenses ont été: Administration, y compris la Hollande, 96,350, champ de travail a) France 106,628, b) Syrie 321,499, formation d'évangélistes, caisse de vieillesse pour collaborateurs 41,056, divers 429, dépenses de l'année précédente 4,096, solde au 1er octobre 1930, 10,760 frs. Les recettes de la Journée de la Règle d'Or ont été de 127,900 frs.

Les Arméniens en Amérique.

— Nous lisons dans Golchnag que, d'après une statistique élaborée par l'évêché arménien des Etats-Unis, il y a aux Etats-Unis, au Canada et en Amérique du Sud 75 écoles arméniennes, avec 4000 élèves. En differentes localités, les cours ont lieu parfois tous les jours, mais en général deux ou trois fois par semaine, après les heures des écoles publiques.

+ M. M. Simonian.— C'est avec une profonde douleur que nous avons appris la mort de notre ami M. Mesrob Simonian, dont les obsèques ont eu lieu le 1er juillet dernier en l'église arménienne de Paris. Par lui a disparu, à l'âge de 79 ans, une des figures les plus aimées et les plus estimées de notre colonie.

Le défunt était venu se réfugier à Paris de Smyrne, où il était une personnalité marquante tant dans la communauté arménienne que dans les cercles étrangers. Fils de ses œuvres, il était parvenu à y occuper une place en vue par son honnêteté et ses capacités. Pendant 15 ans îl a été président de la Chambre de Commerce de Smyrne et membre du Medjliss administratif de la province, en s'occupant en même temps, avec zèle et dévouement, des œuvres culturelles et charitables de ses compatriotes.

A Paris, il continuait à s'intéresser aux affaires nationales. Il était un fervent ami du Foyer et ne manquait pas de nous adresser des paroles d'encouragement pour notre tâche. Par l'aménité de son caractère, par son esprit judicieux, par ses manières affables et de bon ton, il n'avait que des amis qui le regrettent autant que les siens, auxquels nous adressons nos plus profondes condoleances.

Au pays du diamant.— Dans une série d'articles des plus intéressants consacrés aux mines de diamant de l'Afrique de Sud, M. Max Massot, dans le Journal, dit qu'il a rencontré des Arméniens parmi les acheteurs auxquels les diggers (mineurs) vendent leurs diamants bruts et qui les revendent à leur tour à

(un) saperbuyer (suracheteur). Une Française en Turquie. Tous nos compatriotes qui ont vi-O Bibliothe Gle Brousse, apprendront aver plait de Paris, sir que Mme Brot, qui y tient un hôtel depuis cinquante ans, y vit toujours. La nouvelle nous en est le Pâtissier Moderne donnée par A la mort de son mari, qui était filateur, Mme Brot, restée seule avec sept enfants, ouvrit cet hôtel, car il fallait vivre. Dans cette maison elle a tenu à maintenir les bonnes traditions de la cuisine française et son orgueil était de travailler « tout au beurre ». Un de ses fils est mort pour la France aux Dardanelles pendant la guerre. Agée maintenant de 90 ans, la vue vacillante, Mme Brot surveille encore sa maison, et aucun détail ne lui échappe.

Mariage. — Nous annoncons avec plaisir le mariage de Mlle Nevarte Parounaguian et de M. Simon Capamadji, qui aura lieu aujourd'hui en l'église arménienne de Paris. Nos félicitations.

ԱՈՏՍԻՐԱԱՐՍԻՐԵԾ

Հրապարակի վրայ է Աստուածաշունչի աշխարգաբար նոր ԹարդմանուԹեանմը եւ ՀրատարակուԹեան մը Հարցը, վոր Սիռն մէջտեղ դրաւ։

Uthith Bulled ath aprite Sh. ரீய மடிக்குயல் செயர்பு சீயமாட்டுக்கம்மு வேட րադատութեան եւ եբրայական կամ ուրիշ բնագիրներու Հետ նոր բաղդաւ աու թեան մը անշրաժեշտութեան Հարցը, որ մեր ձեռնζասու Թենեն վեր t, puting &t, suspette Laguel inte սակետով, ոչ ոք իրաւունք ունի շեմելու այր արմուժարար թանժղասութենչն որ կատարուած է Տր. Բիկսի խունագրութեամբ եւ գոր Գորաը յեւ աոյ, Գարագաշեանի ազդեցութեան ներքեւ, ԹեԹեւօրէն մէկդի նետած է։ Գարադաշրան բաղմաշմուտ անձ մըն եր, բայց գիտական ոգիէ եւ Հասկա ցողութեննե բացարձակապես զուրկ։ Իր կատարած Թարգանութիւնը այն շինծու եւ Մեռեալ աշխարգաբարն է դոր ի դուր աշխատեցան մեզի պարատաներքու եւ ման քրմասի դն մանգացման բնական օրենքները չուշացան անգործութեան ժատնելու։ Տր. Philale Dungarwant brun, d'he mizխանվաբարին որոշ եւ կանոնաւոր նախատիպարը, պէտք է անիախա պագուի եւ ոչ ոք իրաւունք ունի անոր grut dinagnatur:

ՆԵՏԵՆՔ ԱՅՍ ԱՄՕԹԸ ՄԵՐ ՎՐԱՅԷՆ

Մեր ֆրանսերեն բաժնին ձեջ կը խոսինք Foyer Françaisի կաղձակերպած դասընթացքներուն աձավերջի ձրցանակարաշխութեան Հանդեսին
ձասին Ինչպես արդեն ըսած ենք, այս Ընկերակցութիւնը, որուն նախադաշն է նախկին վարչապետ Պ. Բենլըվե և որուն Վարչութեան կ'անդաձակցին ֆրանսացի քաղաքական բարձրագոյն անձնաւորութիւններ, 1924 են
ի վեր կ'աշխատի Ֆրանսա ապրող չափաշաս օտարականներուն ֆրանսերեն
լեզուն ու ձեկ քանի անշրաժեշտ գիտելիքներ սորվեցնել և անոնցձե արժանաւորադոյններուն դիւրութիւններ ընձեռւել ֆրանսական ձեծ ընտանիքին
ձեջ ընդունուելու Հաձար։ Թե՛ Փարիզի և Թե՛ դաւառներուն ձեջ 4000 է
աւելի օտարական կը Հետեւին այդ Ֆրանսական Տան Հաստատած երեկոյեան
դասընթացքներուն։

Ասոնց ձեջ Հայերը զանցառելի քանակութիւն ձը կը կաղմեն. 1924 են 1931, անոնց թիւը եղած է Փարիզի ձէջ 353 և դաւառներու ձէջ 183, ընդամենը՝ 536 Հոդի։ Տարին ձիջին Հաշուով 76, եշթանասուն Հազար Հաշուուող դաղթականութեա՛ն ձը ձէջ։ Մարդ կ՛ամչնայ գրի առնելու ասիկա։ Ու ձենք յաւակնութիւնը ունինք ուսման ծարաւի, դարդացման Հետահուտ ցեղ ձը ներկայացնելու ձեղ!

Ֆրանսական Տան դասընթացքներուն կանոնաւորապես Հետեւող ՀայուՀիի ձը Հարցուցինք իր կարծիքը իր Հայրենակիցներուն մասին։ Տրամու-Թեամբ ըսաւ.

— Ո°ւր են Հայերը. տեսած չունիմ։ Ցարւոյն սկիզբը ձէկ քանի Հոդի կուդան, երկու–երեք շաբաԹ դասերուն կը Հետեւին, ու մէյ ձըն ալ չեն երեւնար։ Անդին Հունդարացիները, Չեխերը, Քոլոնիացիները, իտալացիները և ձանաւանդ Հրեաները ձեծ Թիւով կուդան, երկու սեռէ և ամէն տարիքէ, կանոնաւորապես կը Հետեւին դասընԹացքներուն և տարւոյն վերջը իրենց վկայականը ստանալու վիճակին մէջ են։

Թողունք պահ մը ուսում ձեռւք բերելու բարոյական մեծ գոհունակուԹունը, որ — ուղենք չուղենք ընդունելու ենք — մեր հայրենակիցներեն չատ շատերուն համար յարդի շիւղի մը չափ նշանակութիւն չունի։ Բայց ձեր նիւթապաշտ ու անձնական շահը փնտռող Հայերը ի՞նչպես չեն հասկընար թե այս երկրին լեզուն գիտնալը իրենց ապրուստը ձեռւք բերելու համար շատ մը պարագաներու մեջ անհրաժեշտ պետք մըն է։

Իրենց Հասկցած լեզուովը խօսինք։ Foyer Français ն տարւոյն վերջը իր ջրջանաւարտներուն կուտայ վկայական մը, ստորագրուած Պ. ՔԷնլրվեի կողմե, և այդ վկայականը ինքնին յանձնարարականներուն լաւագոյնն ե։ Գործ մը դտնելու, դիմում մը յաջողցնելու Համար, այդ թուղթը կրնայ սնեծապես օգտակար ըլլալ։ Միւս կողմե, Foyer Françaisի վարիչները, որոնք աղդեցիկ մարդիկ են, իրենց վկայականը ունեցող օտարականներուն Հանդեպ տեսակ մը բարոյական պարտաւորութիւն կը զգան և ձեռքերնեն եկածը չեն խնայեր՝ անոնց դիւրութիւններ ընծայելու Համար կեանքի մեջ։

Գոնէ այս նկատումը մղեր դուցէ մերինները օդաուելու իրենց ներկաւյացած առիժեն և յառաջիկայ վերամուտին, այն է Հոկտեմբերին, երժալու արձանադրուելու Ֆրանսական Տան դասերուն, որոնք տեղի կ՛ունենան ջաբաժը երկու անդամ, իրիկունները, 8.30 էն 10, ու 20 են, ԵՈԼՈՐՈՎԻն ԶԻն։ Foyer Françaisն այնքան բարեացակամ է մեղի նկատմամբ որ պատրաստակամուժիւն յայտնած է, ըլլայ Փարիզի, ըլլայ դաւառներու մէջ, դատուկ դասընժացքներ Հաստատելու Հայերու Համար, կը բաւէ որ քսաներեսուն Հայ Հաւաքուին և խօսք տան տարի մը կանոնաւորապես Հետեւելու դասերուն։ Ուրախուժեամբ իմացանք Թէ Ելֆօրվիլի մէջ երեսունի չափ հայ արդեն յօժարուժիւն յայտներ են այս մտքով, և յառաջիկայ աշնան իրենց Համար դասընժացքներ պիտի Հաստատուին այնտեղ։ Փարիզի, արուարձաններու և դասաներու Հայերուն կը մնայ Հետեւիլ այս օրինակին։ ԵԹէ ձեր Թերժին կամ Ֆրանսական Հպատակուժեան նորակազմ ժանձնաժուղովին դիմելու ըլլան, ձենք սիրով Հարկ եղած կարդադրուժիւնները կ՛ընենք Foyer Français ի Վարչուժեան Հետ։

ՊԷտք է Թօթափել ձեր վրայ ծանրացող ասիական ձռայլ տգիտութիւնը, ձեր անՀոդութիւնը, ձեր անՃարակութիւնը, ձեր թձրութիւնը։ Պէտք է աշխատիլ ձարդ ըլլալու, տգետի վիճակեն վեր բարձրանալու։ Ֆրանսացի պաշտօնատար ձը, որուն Հայ ձը ներկայացած էր՝ ֆրանսական քաղաքացիութեան խնդրանքով, վերջերս կ՛ըսէր ձեղ.

— Ի՞նչ ձարդիկ են ձեր Հայրենակիցները։ Այս խնդրարկուին ԹղԹերեն տեսայ որ ութ surh է Ֆրանսա կ'ապրի և երկու մանչ ղաւակ ունի։ Ալ ուրիշ բան պէտք չէր մեղի՝ իր խնդրանքը ընդունելու Համար։ Ձեւականութեան Հանար ֆրանսերեն Հարցուցի իրեն Թէ քանի՞ ղաւակ ունէր։ Ապշա-Հար երեսս նայեցաւ, ու չկրցաւ պատասխանել։ Ֆրանսերեն ո՛չ ձէկ բառ կը Հասկնար, ո՛չ ձէկ բառ դիտեր։ Ուխ տարուան ձէջ, J'ai deux enfants ըսել չէր սորվեր։ Մեր կեդրոնական Ափրիկէի բնիկները աւելի շուտ կ'ընտելանան ձեր լեղուին։ Ստիպուեցայ իր ՀպատակուԹեան խնդրանքը յետաձղելու, ձինչեւ որ կարենայ ֆրանսերեն դոնէ ձէկ բանի խսսք դրուցել։

Ժամանակ է այս ամօթը մեր վրայէն նետելու։

Z. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Իւրչ դիիթարական ընթերցում ճըն է Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Կ. Խաչի Օգնութեան Մասնա. Ճիւղին 1930ի տեղեկագիրը, որ նոր Հրատարակուեցաւ։ Իր բուժա րանը, որ բաց է ամէն երկուշաբխի և ուրբախ առաւօտ Հայ եկեղեցիին Խորհրդարանին ձեջ, 2784 հիւանդ ընդունած է, այսինքն 2784 անգամ Հայ գաղթականներ Հոն դիմած են իրենց տերաբ յայտնելու իրենց լեզուէն և ճալ էն Հասկցող անձնուեր գայ բժիջկներու և դարձան գտած են բուժարանէն, որ «օգտակար եղած է, ոչ ձիայն Հիւանդին, այլ անոր շրջապատին, կախ Հայխայթած՝ երախային Համար, զդեստ ճանուկին Հաճար, ճար ճր գտած այն փոբրիկ դպրոցականին որ իր

մօր բարակցաւը ժառանդելու վըտանդին տակն է։»

Ցղի կիներու օգնութեան ֆոնտեն 1930 ին օգտուած են 13 կին, Հինդ ամիս 100 ֆրանը և մեյմեկ ձեռը մանկական գազուստ ստանա_ լով, իսկ ճաթուր և առողջ ճանուկ_ ներու մրցումին մասնակցած են բըսան ձանուկ, որոնցձէ ձրդանակի արժանի դատուած ուժին առաջին երեքը ստացած են կես, Հինդը՝ մեկ вшипра шрацапира Ville de Parish, իսկ բսանն ալ՝ սննդեցեն, ջոբոլա, օճառ, եւայլն։ 1930 ին այ, դարձիր խաչը ծովեղերը օդափոխու_ թեան դրած է ութ մանուկ, և 2000 ֆրանը ալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տուած <u>Է</u>՝ **հո**ւր ոճասւխրբև ժիշմ մեկենու

Տեղեկագիրեն կ'իմանանք նաեւ որ անոք և տկար <mark>Հիւանդներու</mark> (100 է աւելի) այցելութեան դրկըւած են բուժարանին երկու բժիջկները, կարմիր Խաչի անդամուգինե_ րեն ձէկը պտրտած է բոլոր ֆրանսական գիւանդանոցները՝ այցելելով <u>Հայ Հիւանդներուն որոնք գրկուած</u> են բուժարանին կողմե, և Կարմիր խաչի բժիշկը կանոնաւորապես այցեւ լած է Գպրոցասէրի Վարժարանը՝ խնաձելու գամար գիւանդ որբու **Տիները**

Տեղեկագիրը սոյն սրտապնդող տեղեկութիւններով չէ որ ձիայն Հարուստ է։ Անոր կցուած է յօղուած_ ներու շարբ մը, որոնց վերնագիրները բացատրութեան չեն կարօտիր. — 1) Ցգի կնոջ առողջապագունիւնը, 2) Խրատներ մայրերուն, 3) Մանուկ_ ներուն առողջապահութիւնը, 4) Թոքերու առողջապանութիւնը, 5) Հադի ժամանակ գործածելու բուսադե դեր, 6) Վեներական ախտեր, 7) Աչքերու առողջապահութիւնը։

Պէտբ է տարածել այս տետրակր։ Անոնք որ պետք չունին Կարձիր խաչին, դայն կարդալով պիտի տեսնեն որ կ'աւժե օգնել այս Էապես ազնիւ և օգտակար գործին։ Իսկ ներ ժողովուրդը անկից պիտի սորվի շատ մը բաներ որոնք կ'ապաՀովեն աշխարհիս ամենեն մեծ բարիջը, առող ջունիւնը։

OSUPTEPE EN UETE

գահուրակրը հահեն այր օատև մարդասիրական Հաստատուխեանց որոնք իրենց նպատակ ընտրած են Հայ տառապանքը ձեղձել և որոնք ներ ըրածէն շատ աւելի նեծ չափով օգնութեան կր Հասնին մեր կարիք-

Այդ կազմակերպութեանց գլուխն 4 Friends of Arménia (2mjmuտանի Բարեկամներ) անգլիական ընկերութիւնը, որ իբր բառասուն տարիէ ի վեր անխոնջ ու անվՀատ իր բարիքները կր բացիւէ Հայ կարօտեալներուն։ Աչբերնուս առջեւ ունինը իր տարեկան տեղեկագիրը որ 1930 Ապրիլ 1 էն 1931 Մարտ 31 տարեջրջանը կ'ընդգրկե և ուսկից կր տեսնենք թե այդ ժամանա. կամիջոցին իր Հասութեր եղած է 7617 անգլ. ոսկի։ Այո, Հակառակ Անգլիոյ ձէջ տիրող տնտեսական ծանր տագնապին, Հակառակ իրենց երկրին երեք միլիոնի չափ գործագուրկներուն, Հագարաւոր անգլիացիներ գտնուած են որոնք պարաք Համարած են կանոնաւորապես վճա. րել իրենց լուման՝ ի նպաստ իրենց. **«Է այնքան Հեռաւոր Հայերուն**։ Նուիրուած դումարները ընդհանրա. պես մեկ եւ կես անգլ. ոսկի են...

իրչ աև աշտանհար բ անձ աբղեկագրին ձէջ, կտակներու բաժինն է։ Հաշուհցույցեն կր տեսնենը թե չորս Անգլիացի դումարներ կտակած Friends of Armenia hu, upպեսսի կարենայ աւելի անուր Հիներու վրայ շարունակել իր կատարած գործը յօգուտ Հայերուն։ Ցիշենք այդ ազնիւ մարդոց անունները. Տր. Իրչարտս՝ 1088 անգլ. ոսկի, Օր. Ֆուլթըն՝ 478, Տիկին Պարրեթ 150 և Օր. Ուիլոըն՝ 40: Friends of Armenia, ասկից առաջ կտակներն ալ հաշուհլով, այսօր 3131 անգլ. ոսկիի Հիմնադրամ մը կազմած է, ասկաները գործածելով իր առաջադրած հպատակներուն, որոնց ամէնեն գլխաւորն է սատարել Սուրիոլ Հայ դաղթականներուն տեղաւորման գործին։ Հիւսիսային Սօուկ-Սու Հայ գիւդր ամբողջովին շինուած է այս կազմակերպութեան ձեռբով, 3200 անգլ. ոսկիի ծախջով, և Պեյրութի մեջ 20 տնակ շինած ե անտեր-անտիրական գաղթականնե րուն Համար, իւրաքանչիւր տնակի վրայ ծախսելով 25 անգլ ոսկի, ու կր պատրաստուի 14 տնակ եւս շի-Titijne

Անգլիոյ տնտեսական Ճգնաժաձին ընթացցին, 7617 ոսկի կարելի եզեր է Հաշաբել ձեզի Համար 1930-1931 ph. Cabbe bapte op She Pu-

անդաձները, րեգործականին ափիւռս աշխարհի», տարեկան այդթան դումար մր չեն լանձներ մեր բարեսիրական ձեծագոյն Հաստատու թեան իբը անդաձավճար...

ՈՒՐԱԽՈՒՔԻՒՆ

Մեցի Հաճար անդիճադրելի ճղում մրն է յայտնել թե ինչ հաճութով կը կարդանք ժամանակէ մը ի վեր Կոչնակ*ի ձեջ* Կաբապես Աբեւեանի թղթակնութիւնը վերնադրով վե պր նամակներու ձեւին տակ։ Շատոնց է որ Հայ դրականութեան մեջ այսթան համով բան կարդացած չէինք։ Ձենք գիտեր թե ո՛վ է վեպին չեղի. նակը, բայց թող այստեղ Հաձի ընդունիլ մեր շնորՀաւորութիւնները և ձեր շնորգակալութիւնը՝ ձեզի պատճառած անդուդական վայելթին Հա. մար։ Այն humourp որ այդ Էջերուն **ՏԷջ ի յայտ կուգայ, անգլեւսաբսոն** լաւագոյն վարպետները կը յիջեցնե, ձեզ, Մարբ Թուեյնեն ձինչեւ Պերնարտ Շօ և Չէսթրրթըն։ Ասիկա չափաղանցութիւն չթուի։ Կարդացեր Արեւեանի նամակը Պ. Խոռովիկ Su. կառեանի, որ գլուխ-գործոց մըն է ողջմաութեան, խորաթափանց Հոգե բանութեան և ճանաւանդ դճայլելի գուարթամաութեան, այնքան Հազուա գիւտ ձեր ձէջ։ Հայերէնը որով վեպր կը գրուի, գիտուն և Ճապուկ գործիք մըն է, գուցէ բիչ մր շատ կրած անգլիերէնի ազդեցուԹիւնը, րայց միջա խնամուած և կոկիկ։

Անգամբեր կը սպասենք այդ նա. մակներուն շարունակութեանը և մա. Նառանդ անոնց առանձին Հատորով Տրատարակման։ Կարդալու Հայերէն դիրը մր պիտի ունենանը։ Օրգնեա՛լ ըլլայ անծանօթ Հեղինակը։

"ՏԱՐՕՆԻ ԱՇԽԱՐՀ..

«Նագատակ Գրագետներու Բարե կաններ»ու երրորդ Հրատարակու Թիւմու է Գեղամ Տէր-Կարապետեանի Գե. դամ Տարօնի Աշխարճը, պատկերներ ne யுய்வுள்ளாக நங்கர், 340 ந்தாழ் பய்வடமுற Հատոր մը, որ լոյս տեսաւ այս օրերս։ **Յառաջաբանի մեր մեջ կը ներկայաւ** ցուի, ամփոփ գծերով, Ձեզամի կետն ըն ու գրական գործը, եւ կ'ըսուի At myn smanny show huntigh unfortot ըլլայ ճշդել ոնոր «տեղն ու արժէ. *ըը Հայ գրականութեան պատմեու* թեան մեջ որպես արձակադիր եւ վիպագիր, եւ որպես բանասեր ու ազգագրագէտ»։ Այս չորս որակականնեւ րէն, ըստ մեղ, Գեղամի Համար պատշաձագոյնն է չորրորդը։ Գեղամի գրուած քները այսօր մասնաւորապես ազգագրական արժէր մը կը ներկա յացնեն մեզի Համար, եւ պիտի օգնեն nathastine Vanj amenh qu'miltilh Langue freun, nort anjuon, mem'n, she շատակ մը միայն կը ճնայ։

Հատորին կցուած է գրքին մեջ գործածուած «գաւառիկ բառերու» բառարան մը, որ ընթերցողին օգնեւ լու պարդ դիտում էն անդին չ՝ անցնիր։ Հոն տարբերունիւն չէ դրուած նուրքերէն բառերու, բուն Հայկականնեւ րու եւ Մշոյ գաւարաբարբառին միշ ջեւ, բայց ասիկա անշուշա մեծ գըմտութիւն պաշանջող գործ մըն էր, որ գրքին Հրատարակիչներուն առաջադրած սագտանեն անդին կանցնի։ Այսպես ինչպես որ է, այս գատորը լիովին կարդարացնե Նաշատակ Գրագ էտներու Բարեկաններուն նպատակը, եւ այս դործին ձեռնարկող ները շնոր-Հաւորելի են՝ իրենց ձեռնարկը այսքան կանոնաշորապես շարունակելնուն

ՏՐ. Յ. ԼՈՐԻՍ-ՄԷԼԻՔՈՖ

Buche 10 ին Փարիզի ձեջ անձայն անշշուկ ձեռաւ և 12 ին անձայն անջջուկ Թաղուեցաւ Հայ ձր, որ ձեծ անուն ձր կր կրեր և որ ատեն ձր իր որոշ դերը խաղաց ձեր ժաձանա. կակից պատմութեան մէջ։ Տր. Ցով-Հաննես Լորիս-Մելիբոֆ այն Հայերեն եր որոնը, ռուսական ձիջավայրի ձէջ ձեծցած և ռուսական ձշակոյթը իւրացուցած, յանկարծ զգացին իրենց ձէջ արԹննալը ցեղին ձայնին և ձեր ազատագրութեան պայքարին ատեն անոր մէջ նետուեցան իրենց բոլոր Հոդւովը։ Լորիս-Մէլիքոֆ Հիմնադիրներեն մին եղաւ Pro Armenia և և ամեն ջանք ի գործ դրաւ

Ֆրանսայի քաղաբական և մտաւորա-

կան շրջանակներուն ձէջ ձեգի ի նպաստ Հաճակրանըներ ստեղծելու։ Այդ շրջանին կր պատկանի իր ձե_ նամարտի Հրաշերը Մինստ Ձերագի։ Սեգ ու աննկուն նկարագրի տեր, շուտով դժառւեցաւ սակայն իր Դաշնակցական գործակիցներուն գետ և **Ֆեկուսացաւ**

Իր անունը նորէն երեւոն եկաւ երբոր զինադադարին Գլէծանոշ, ու րուն Հաւատարին բարեկանութիւնը վայելեց Լորիս-Մելիքոֆ ձինւչեւ վերջը, <u>ճաղաքական կարեւոր առաքե</u>լութիւն օր յանձնեց իրեն, Հարաւա յին Ռուսիա և Կովկաս, Ճերճակնեւ րու բանակին ձօտ։ Դարձին, Լորիս-Մելիբոֆ ֆրանսերեն Հատոր ձր Տրատարակեց, որուն մեջ պատմելե յետոլ իր առաջելութիւնը և Ռուսիոյ փրկութեան մասին իր բիչ մր շատ ինթնատիպ տեսութիւնները, կր խօսեր Հայկական Հարցին ձասին և մեջտեղ կը դներ իր անխնայ և դաժան ըննադատութիւնները գրեթե, բոլոր Հայ գործիչներուն վերաբերմամբ, ինչ որ, անշուշտ, ձեր վարկը բարձ. րացնելու չպիտի ծառայեր Հանդեպ օտարներուն, որոնց այնքան պէտբ ունեինը այն ատեն։ Անկից ի վեր, բոլորովին ցաշուած կ'ապրեր, շնոր-Տիւ փոբրիկ պաշտոնի մր գոր Բասթեօրեան <u>Հաստատութեան ձե</u>ց ունեւ ցած էր, և իր կետնքին վերջին տարիները գրկանքներու մէջ անցուց։

Իր ժաղմանը ոչ ոք կար իր Հին գործակիցներեն։ Հին և Հաւատարին բարեկան մր, Տիկին Տր. Մ. Փաս_ արրճաձեան, Ժրնէվէն եկած լատկա պես, թաղման կարդադրութիւնները րրաւ և Հայ բաՀանայ մը գնաց վերջին աղօթեր ընելու այդ Հայուն վրայ որուն սիրար ձեգի Հետ բաբախած էր։

† ԵՂԻԱ ՄԱՅԻԼԵԱՆ

Կովկասցի Հայ մեծ պուրժուագիային վերաբերող ծանօթ անձնաւու ըստ թիւն ծըն ալ, եղիա Մայիլեան, իր մանկանացուն կնքեց Փարիզի SLy, յուլիս 24h դեշերը, յետ ծանր և երկարատճե գիլանդութնեան։ Вп դարկաւորութիւնը կատարուեցու մեծ շթով յուլիս 27 ին, հայոց Եկեղեցին, ուր խունուած էին Կովկասի ձեծ դրամատիրութեան եւ Ճարտարարուեստի մեջ անուն ունեցող այն Հայերը որոնք Փարիզ ապաստանած են եւ որոնց բով կը նշմարուէին նոյն դասակարգեն Թաթարներ, Ռուսեր, Վրացիներ եւայլն։

Փարիզի մեջ, Եգիա Մայիլեան ապրեցաւ կեանքը այն վտարադինեւ րուն որոնք այսօր ընդՀանրապես խլեակներ են՝ յոյսին կառչած եւ որոնց կետնքը ամենօրեայ տռամ մըն է։ Ժընեվի մեջ բարձրագոյն ուսուծ առած, Կովկասի մեջ կը մասնակցեր իր եղբայրներուն *Հետ* Լազար Մայիլեան մեծ տան որ ձկնարաններու գործին մեջ տիեղերական Համբաւ մը շինելէ յետոյ՝ նաֆիի արդիւնաբերութեան մէջ ա֊

նուն ձր շինած էր իրեն։ Մայիլեան ճամբան բռնել։

կազմեր։

ԳԱՂՔ. ՑՈՒՑԱΖԱՆԴԵՍԻՆ ՄԵՋ

Գաղթային Ցուցաչանդեսին Պադեստինի պարճին ձէջ, ի շարս Երուսաղեն Հրատարակուող պարբերականներուն, ցուցադրուած է նաեւ

բացի Քեօթագեացի յախմապակիի Տայ վարպետներէն որոնց ճասին կր խոսինը մեր ֆրանսական բաժնին 849, Հայու Sp անունն ալ կայ, Կարապետեան, որ ի տես դրած է կօշիկներու շարբ Տր։ Կօշկակարութիւնը Հայկական Ճարտարարուեստ մր

Ցուցաշանդեսին Կենդանաբանա կան Պարտեցին մեջ սրձարան մր, Café Maure, np, Suhunuh whinնին, Հայերու ձեռքը կր գտնուխ Ծանօթ Հայ երգչուհի մր այնտեղ կ'երդէ նաեւ Հայկական ժողովրդա_ կան երգեր և, շատ յածախ, մեր Կուունկ ը :

Անցեալները այդ խաշուէին առջեւէն կ'անցնէինը երբոր տեսանք **թե այցելուներ, Հայ երգչուհիին** ձայնեն ու շեշտեն ու Կոունկին սրտաշարժ երկարաձգումներեն գրապուրուած, Տետգնետե, աւելի խիտ շրջանակ մը կը կազմեին խաչուեին

- Մաւրիտանացի կին ճը բլլալու է, կ'ըսէր Ֆրանսույի մր իր քովիրիր:

— Ո°վ գիտե, Ափրիկեի երգ մը GITMINE P

խեղծ կռունկ։ Ինչ իրադարձութիւններ պէտը էին որպեսզի <u>Հայ</u> ղարիպին երգը լսուէր Փարիզի Գաղ**ժային Ցուցա**գանդեսին ձեջ...։

ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

UETUPULU -:- EN GROS

23, Rue Sénac, 23 -:- MARSEILLE

սունը անոնցձէ էր որոնք Կովկասի Հայ Հաւաբական կեանթին ձեջ ուժ **δր կը ներկայացնեին։ Երբ որ Հա**_ յաստանի անկախութիւնը Հուլակուհ. ցաւ, Մայիլեան տունը անձիջապես դիտական արշաւախումբ մր կազմա. կերպեց որ սկսաւ Հետազոտել Հայաստանի բնական Հարստութիւնները որուն կազմած տեղեկադիրները մին. չեւ Հիմակ արժեր մր կը ներկայացնեն։ Դէպբերը շուտով եկան վերջ դնելու բոլոր այն առաջադրութեանց որ կապ ունեին այդ ձեռնարկին <u> Հետ, և Մայիլեանները ստիպուհցան</u> ջատերու պէս ա<u>քսորի տաժանելի</u>

Եղիա Մայիլեան մեկ բանի տարի առաջ կորսնցուցած էր իր ամուսինը, Հայ կնոջ գմայլելի տիպար մը որ լաջողած էր Փարիզի մէջ գործ Sp ստեղծել, ինքն ալ օրինակ Հանդիսանալով սա ուշագրաւ իրողութեան թե, Կովկասի Հայուհիները իրենց այրերէն աւելի ընդունակ են յարճարելու նոր ճիջավայրի ճր պայճաններուն և պաշանջներուն։ Կր թողու չորս զառակ, որոնց կրխութիւնը իր այնթան ցաւերուն ձէջ, իր ձտաՀոդութեան դրեթե ձիակ առարկան կր

Մեր խորին ցաւակցութիւնները Մայիլեան բաղմանդամ ընտանիքին։

Սիոնի կափարիչը։ Պաղեստինի ցուցադիրներուն մէջ,

դառնայու վրայ է։

- Արդեօբ ի՞նչ է երգածը։

PES-CULPAREUS Հիննուսած 1880ին Maison Fondée en 1880 MONDIALEMENT RENOMMÉE ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ Դեղին եւ կապոյտ ծրարներուն մէջ կան

SARKISSIAN Ex-chef de la fabrique des montres "Omega" de Genève 261, Rue du Faub. St.-Martin -:- PARIS (10°) Métro: LOUIS-BLANC ou JAURÈS

> UUCPPPUCUV 4 P U 2

UUTT SEULY JUUUBNBBUEF EN ANZUFERTYDEF երաշխաւորեալ ՆորոգուԹիւն *****

RÉPARATIONS GARANTIES D'HORLOGERIE ET BIJOUTERIE

nrph sereh

Umply poto um quempample ne if having and in fir aporting apply aquand ne

Երկու Հայ երիտասարդ, երկու թա ալ գործաղուրկ, ասկից իբր ամ իս մո many uppulp on it o Varitable ling of man such literstwin O. sath of par վեն կանցներն, երբ կը տեսնեն թե ֆրանսացի այգեպանը որԹատունկերը Combine down to attention of webtend տերեւաղարդ ձիւդերը։ Իրենցմ է մ ին. որ քիչ շատ ֆրանսերէն դիտէ, կո sangut mjataquinfu.

- Face an intertenting buy ashinh

- Pus upurp putat. upurp sucus pho" nr ubunhd':

- Uhah sportare harmen & un சிகும் தெய்கள்கள் காகு முக்கு கைக்கும் ந Uting wantinging httpulare 40 2 fatings

Ֆրանսացին գարժանւթը չի կրնար ղսպել, բայց կ'ըսէ. - Ausmin houme sommetrate: Ac

րիշ ժամանակ ալ եթե այո կողմերէն mingupe, wate ar must e:

Samen dange the alaka, kind of-Lash such hangag of the shake, he շալկեն ու Փարիզ կը վերադառնան։ Trantitue opp pating butoff say our மாய்பு தய்ச் நாட்ட முடி பு மாய்க்கு « Stephen of trut, and of win & trut . If a չ ընդունիր։

կ երեւայ որ տոլ ճան բերնին շատ Sand mulat to shatal sus trobana սարդներէն երկրորդին, որ յաջորդ կիրակին շունչը նորէն Մոնլ էրի կ առ նե, իր գիտցած այգին, ներո կը ճրանե. մարդ մարդասանը չկայ, բայց չէ՝ մի որ իրեն արտոնուն իւն տուած էին, կը սկսի ձեռ քին Հասած տերեւ. ները փրցնել ու դիզել, երբոր ժեկը վրայ կը գամնի ու կը գարցնե.

- Porte Sun h us 4 put p hap:

Մեր աղան ֆրանսերէն բառ մր չի դիտեր։ Կ'ուղէ բացատրել որ այդեւ պանին ԹոյլաուուԹեաժբն է օր կը կատարէ տերեւքաղը, բայց Հասկցո ղը ո՛վ է։ Ֆրանսացին աղուն Թեւէն կը բռնէ, ու կը տանի գինքը այգիին ծայրը գտնուող ագարակը, ուր տանաիկինը, սասակապէս բարկացած, անմիջապես ժանտարմ մը կանչել կու տայ։ Կիները — ո՞վ չի գիտեր — այ-րերէն շատ աւելի անդութ են։

Ո՛չ ժանտարո՞ր կը Հասկնայ մեր աղուն լեզուէն, ոչ մեր աղան՝ ժան. տարժին լեզուէն։ Գիշերը բանաը ципидень: Вшепри оре, сметирир դատաւորին առջեւ, նոյն տեսարանը։ Տանարկինը կը պնու ե ե այդ գողը որ իր այգին մաած է եւ որԹերուն տերեւները քաղելով իրեն վրաս Հասցուցած է՝ ողկոյղներուն արեւագարկ ըլլալուն պատճառ դառնալով, պէտք է պատժուր։ Դատաւորը, ինք ալ շուտրած, նորէն բանտ կը զրկէ խեղ ն տղան, մինչեւ որ գործին մեջեն ել-LITER I Play I'm quinch: Unultable մ էջ Հայ մ ը կը փնտուեն։ Ձկայ։

It h buth ou I tund demments կ իմանայ ԹԷ Մոնլերիի մեջ որբանոց մը կայ, ուր Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութիւնը որբույիներ կըպա-35: Pt 15 ֆոնով կր խնդրեն տեսյուգիէն որ գայ աղջիկներեն մին դրկե դատարանին մեջ Թարդմանի պաշտոն կատարելու գամար։ Տեսչուգին կը պատասխան է թե իր քով գանուած գայ աղջիկները գինգ-վեց տարեկան են ու չեն կրնար Թարգանանչութիւն ընել։ Շիտակ է։

Օրերը կ'անցնին, երբոր դատաւորին մաքին մէջ լոյս մր կը ծագի։ Թ. էլ է ֆոնի գիրքը բերել կուտայ, **Փարիզի** Հայ եկեղեցիին Թիւը կը դան եւ այնաեղ կը Հաղորդ եղելուներւնը, խարբելով մեկը դրկել գործը լուսաբանելու չամար։ Օրչ-նեա՛լ ըլլայ Հայ Գադ Թականաց Կեդը Յանձնաժողովը։ Իր անդաններ րեն Պ. Ա. Ի. նոյն օրը շոգեկառ քն up wump, Unuttoh hiteful or he դան դատաւորը, որ բերել կուտավ «ոճրագործը», եւ ամ էն բան կը պար-

Տանարկինը սակայն խոսք չի Հասկընտր։ Այգիին տերը ինքն է, իր աdurapata u pr & phoneurate surget onomրականի մը արաօնու թեւն տալու այ-The napplus pr mpher budging uramp outable atub t be mpale dem-Ршишепрр пирипешь с пипри lingmate mmtur, bmia mnybamitu արձակել կուտայ մեր շայրենակիցը -ինը օրուան բանտարկու 6 ենկ ետք,part funument murphind up homb կանչուած օրը Մոնլերիի դատարանին ներկայանայ։

Տոլմայի սիրաշարը նոյն իրիկունն իսկ Фարիզ կը վերադառնայ Պ. Ա. Ի. ի չետ։ Մոնլերիեն չետը բերաժ յիշատակը այնքան աք 442 14. իր անթությ նիր փիլիսափայուն իրևը իրեր I'maguat unemo t athener hipmo փորձանքը.

- Բանաին սնունգը տեղը մնայ hiput: Buly his on, his gulp: Pup nurmen att bulnund he dam's prime Unplu Sep on unpulunt to her de traues

AL, mhunumbend, - Pray malifugat intertrate this Papapa ate and who to conte hum

Imprimerie - MASSIS - Editions 208 bis Rue Lafayette, Paris Gérant: R. SANGUINETTE